

rent, et apostolos secum seducere vellent, nequam apostoli exspectasse leguntur, ut Dominus eos de Pharisæorum obedientia specialiter absolveret; imo statim eis obedire spreverunt dicentes: *Obedire magis oportet Deo quam hominibus* (Act. v). Unde B. apostolus Petrus in ordinatione S. Clementis firmissime decrevisse legitur, ut ille, cui ecclesiasticus pastor sentitur aversus, ab hominibus devitetur. Nec ad hoc exsequendum aliquod speciale præceptum a prælato exspectetur, sed statim se ab illo avertant, cui ecclesiasticum pastorem adversum percipiant. Nulli, inquam, contra Deum et statuta SS. Patrum est obediendum: imo prælato suo, qui pro inobedientia a superiore potestate damnatus

(1088) Apologeticum hic citatum eundem esse putô, quem Greiserus (t. VI, Opp., p. 29) edidit inter opuscula Bernaldi, cujus tamen nomen haud præfert, ac in simili fere argumento versatur cum illo supra col. 1103 qui certe Bernaldi est. Cum vero ex Hirsaugia allatus dicatur, haud immerito (*Patrologiæ* tom. CXLIII) ad Chronicon Petershusanum l. III, n. 2 suspicatus sumus, illum forte a Bernardo monacho et scholastico, qui ex illo monasterio in Hirsaugiam

A est, omnimodis resistendum. Unde in sacratissima universali synodo Ephesina et illi multum laudati sunt, qui proprio eorum episcopo, id est Nestorio, viriliter restituerunt.

In fine apologetici (1088), quem dominus Heroldus quondam de Hirsaugia attulit, quem et dominus Henricus, ut opinor, hic descripsit; in fine, inquam, istius apologetici hoc authenticis rationibus declaratur, quod nec proprio episcopo, etiam catholico et religioso, contra dominum papam obedire debeamus. Deus autem pacis et solatii de vobis idipsum sapere (*Rom. xv*) nobiscum, ut abundetis in spe et virtute Spiritus sancti (*Ibid.*, XIII).

concesserat, fuisse compositum et exinde circa an. 1085 per Heroldum sive in Scaffusense sive in Petershusanum cœnobium allatum, utrobique enim novæ ex Hirsaugia coloniæ eodem ferme tempore advenerant, ut l. c. et apud Trithemium (*Annal. Hirs.*, t. I, p. 266) narratur, inter quos etiam *Henricus scriptor* recensetur, qui apologeticum hunc tractatum mortuo jam Gregorio VII exaratum hic seu in his partibus descripsisse dicitur Bernaldo.

BERNALDI

DE VITANDIS EXCOMMUNICATIS, EORUMQUE COMMUNICATORIBUS, AD RECCHONEM.

MONITUM

Clericusne an laicus fuerit hic Reccho, ad quem directæ sunt hæ epistolæ, incertum est. Id solum evincitur, illum a partibus schismaticorum stetisse, a quibus eum avertere solitis suis argumentis nititur Bernaldus. Vid. supra col. 1181. Unde rursus idem utrobique auctor apparet.

EPISTOLA PRIMA.

AD RECCHONEM.

Domino ac venerabili viro RECCHONI, BERNALDUS solo nomine presbyter, non moribus.

I. Cum nuper simul essemus, nonnulla de vitandis excommunicatorum communicatoribus ad invicem contulimus; sed quia tunc tuæ voluntati satisfacere non potuimus, placuit ut vel scribendo tibi satisfaceremus, quod colloquendo non licuit.

B. Callistus papa et martyr, vir apostolicus, in suis decretalibus epistolis (*epist.* 2, c. 2; LABB., t. I, p. 614) quatuor res enumerat, in quibus excommunicatum vitare debeamus: videlicet in salutatione, in osculo, in oratione, in convictu. Deinde sententiam de communicatore excommunicati subjungens: *Quicumque*, inquit, *in his vel in aliis prohibitis scienter excommunicatis communicaverit, juxta institutionem apostolorum et ipse simili excommunicationi subjaceat*; quippe ut excommunicati communicator devitetur æque ut excommunicatus. Hinc B. Gelasius papa scribens orientalibus episcopis (*epist.* 15; LABB., t. IV, pag. 1218) de Acacio communicatore excommunicatorum, ita

B discernit: *Omnes complices, sectatores, communicatores damnatæ semel pravitate pari sorte censentur.* Quamvis enim extra Ecclesiam alius alio tolerabilius peccet, in hoc tamen pares reputantur, quia nullus eorum in catholicam societatem recipiendus est, nisi catholico more reconcilietur.

II. Item in sequentibus ad eosdem de vitandis communicatoribus excommunicatorum (*loc. cit.*): *Nihil, inquit, nobis commune cum hominibus communicationis externæ.* Idem in sequentibus: *Quid juvat, si quis alicui evidentiori hæretico non communicet, et tamen communionem jungatur, qui ab illius non sunt communionem diversi?* Unde et multi religiosi ex Romanis se a communionem Anastasii papæ subtraxisse leguntur, eo quod ipse cuidam diacono Thessalonicensi communicaverit, qui jam Acacio communicavit; sic enim Romanus Pontificalis testatur (1089).

III. Nec mireris communicatorem excommunicati æque ut excommunicatum devitari, cum sub eadem sententia, ut prædictum est, teneatur obstrictus. Hinc idem, qui supra, Anastasio imperatori scribens (GELAS. *ep.* 8; LABB. l. c., pag. 1184): *Non potest, inquit, quilibet perversitatis communicatore au-*

(1089) Hæc falsa esse demonstrat Pagius, in Vita Anastasii II.

scepto non pariter perversus probari, nec potest refutari perversitas complice perversitatis admissio. Legibus certe vestris criminum conscii, susceptoresque latrocinantium pari iudiciorum pœna constringuntur, nec expers criminis aestimatur, qui licet ipse non fecerit, facientis tamen familiaritatem fœdusque recepit. Sicut igitur communicator furis eadem damnatione cum fure multatur, nihilominus communicator excommunicati cum eodem eadem lance damnatur. Est autem damnatio excommunicati, quod a Deo et membris ejus sequestratur. Tu ipse contexe quod sequitur: nempe SS. Patres communicatores excommunicatorum æque ut excommunicatos ideo devitari voluerunt, quia eosdem, quasi qui seipsos damnaverunt, habuerunt.

IV. Hinc B. Gelasius ad prædictos episcopos scribens de eodem Acacio (*loc. cit.* pag. 1223): *Quid, inquit, queruntur Acacium a nobis fuisse damnatum, cum recepta communione Petri se doceatur ipse damnasse?* Unde et B. Felix papa, qui Acacium anathematizavit, in eadem sententia signanter posuit (*epist. 6, l. c., p. 1704*): *Habe, inquit, cum his, quos libenter amplecteris, portionem*; id est cum excommunicatis; ac si diceret: Non tam novam excommunicationem super te facimus, quam veterem, qua te communicando excommunicatis innodasti, confirmamus. Nam cum omnis excommunicatus extra Ecclesiam sit, nullusque simul intra et extra esse possit, ille indubitanter se a catholica unitate separat, quicumque se ab excommunicatorum communione non sequestrat. Jure ergo a Catholicis devitantur ut excommunicati, qui ab excommunicatorum communione non sunt sequestrati. Hoc autem diligentissime attendas, quod B. Gelasius nobis præscribit, cur apostolica sedes Acacium communicatorem Petri refutaverit (*ep. 13, l. c., p. 1201*): *Beati, inquit, Petri sedes, ne per Acacium in Petri consortium duceretur, ipsum quoque a sua communione submovit.* Idem Anastasio imperatori (*epist. 8 cit.*): *Postquam Acacius communionis externæ factus est, non potuit nisi a catholica et apostolica mox societate præcidi, ne per eum, si vel paululum cessaremus, nos quoque videremur subiisse contagia perfidorum.*

V. Videsne quam necessario hujusmodi communicatores devitemus, ne per eorum consortium contagia perfidorum subiisse judicemur. Nam juxta B. Gelasium, quod et supra posui, non potest quilibet perversitatis communicatore suscepto non pariter perversus probari, nec potest refutari perversitas complice perversitatis admissio. Cessent ergo hujusmodi communicatores ecclesiasticæ communioni se imprudenter ingerere, ne catholicam sinceritatem sua communione juxta eundem Gelasium commaculent. Nam procul dubio levius apud Deum judicatur qualibet necessitate quemlibet excommunicationem incidisse, quam post lapsam reconciliationem

(1090) Idipsum autographus Bernoldi codex in Hermanno (*Patrologiæ tom. CXLIII*), ad ann. 916, in concilio Altheimensi factum scribit, quod alibi

A non expetisse. Nec hoc sine intimo cordis dolore considerent, quantis offendi Deum præbeant, quos vel sua communione commaculant, vel suo exemplo docent, ut excommunicationem incidere non timeant. Accipiant ergo sanum consilium et ad reconciliationem festinent, ne quandoque cum Acacio excommunicationem cogantur inviti pati, qua jamdudum se sua sponte non timuerunt obligare. Plura tibi de hac re scribere possem, si epistolarem brevitate excedere non timerem. Sed et sapienti sat dictum videtur.

EPISTOLA II.

AD EUNDEM.

De osculo excommunicatorum vitando, et de Guiberto ejusque communicatoribus.

B Domino ac venerabili viro RECCBONI BERNALDUS presbyter indignus.

I. Multum miror cur tantum in rescribendo laboraveris, cum nequaquam assertionem tuam de communione excommunicatorum approbaveris. Nullatenus enim communicatores excommunicatorum recipiendos fore probasti, imo eos sub apostolicæ excommunicationis obligatione dimisisti: unde et ego tuis scriptis per omnia respondere non necessarium judicavi.

II. De osculo excommunicatorum vitando facile nos excusatos putas, eo quod in quibusdam decretis te illud non invenisse testaris; ac si apostolica statuta suam integritatem obtinere non valeant, etiamsi ea quilibet mendosus liber minus integre habeat. Nam in emendationibus et plenariis exemplaribus si quæsieris, ipsum osculum in decretis S. Callisti papæ, ut ego scripsi, poteris invenire (*GRAT., c. excommunicator. 17, caus. 11, a. 3. Vid. epist. præc.*) Præterea nec laici ignorant hoc, quod excommunicatos osculari non debeant. Quod si fecerint, absque omni contradictione per reconciliationem absolvi festinant, nec se nisi per reconciliationem recipiendos judicant.

III. Hoc utique roboratum est consensu universalis Ecclesiæ: unde et nos illud juxta Augustinum secure et veraciter possumus asserere. Idem quoque verissime testatur quod nihil firmiter sit tenendum, quam illud in quo veritas consuetudini suffragatur. Sed et Joannes papa X (1090), vir, inquam, apostolicus, judicio universalis synodi decrevit, ut quicumque deinceps bannum, ab episcopis impositum, et maxime in communione excommunicatorum corruptisset, 40 dies in pane et aqua more homicidarum pœniteret.

IV. De sententiâ B. Gelasii papæ, quæ dicit (*vid. epist. præc.*): *Nihil nobis commune cum hominibus communionis externæ*, necessario colligitur ut tam communicatorem Guiberti quam ipsum devitare debeamus, et hoc maxime in illis rebus, quas SS. Patres prohibuisse cognovimus. Nec ego mihi arrego,

haud legitur. Unde novum pro Bernoldi et Bernaldi identitate argumentum.

ut iudicare possim canones pro tempore. quod specialiter privilegio Romani pontificis ascribitur, qui Guibertum hæresiarum, et omnes complices ejus iudicio universalis synodi excommunicavit, eosque in salutatione, in osculo, in oratione, in convictu devitandos sub pœna excommunicationis juxta apostolorum institutionem denuntiavit. Ergo aut Guibertum de excommunicatione purgabis, aut communicatores ejus de obligatione excommunicationis expurgare non poteris, quin necessariam habeant reconciliationem, ut redeant ad catholicam unionem: nec aliquam difficultatem præterendam, quin apostolicæ auctoritati obedire debeam; quod sicubi non observo, statim ad reconciliationem venire non recuro. Nec mihi succenseas, si B. Ge-

lasio pius quam tibi credo, qui dicit (*epist. præc.*): Non juvare, si hæreticum devites, si communicatori ejus communices; ac si diceret: Quid juvat, si Guibertum devites, et communicatori ejus communices? qui juxta institutionem apostolorum simili excommunicationi subjacere decernitur.

V. Accipe ergo sanum consilium, et catholicæ communioni reconciliare, et a pertinaci defensione cesses, quæ B. Augustino attestante schisma in hæresim solet convertere. In Domino rogatus cito respicias, teque nobis communicabilem restituas, ne si nimis pertinaciter Ecclesiæ auctoritati obstiteris, aliquid gravius, quod absit, ab ipsa matre Ecclesia audire merearis.

BERNALDI

DE EMPTIONE ECCLESiarUM AD PAULINUM CLERICUM METENSEM.

MONITUM.

Alterum Simonix genus de emptione et venditione Ecclesiarum erudite et succincte pertractat Bernaldus, provocatus a Paulino Ecclesiæ Metensis canonico, ut ex sine hujus epistolæ apparet. Apprime enim catholicis patribus adhærebant Metenses, ut etiam intrusum episcopum a. 1088 urbe sua pelierent, et Hermannum ab exsilio revertentem reciperent. Erat is Metensis episcopus in causa Ecclesiæ constantissimus, qui cum Adalberone episcopo Herbipolensi fortiter quidem sed incassum in conciliabulo Wormatiensi ann. 1076 (*Concil. Germ.*, t. III, p. 178) exactationi Gregorii VII restitit, ut refert Lambertus Schafnaburgensis ad h. a. Ad eum exstat Gregorii VII, epistola 21, l. VIII (*LABB.*, t. X *Concil.*, p. 267), circ. ann. 1081 data, qua eum ad labores et pericula pro veritatis defensione paratum excitat. Sede enim sua ab Henrico rege ann. 1080 pulsus, adhuc ann. 1088 in Tuscia captivus detinebatur, ut scribit Bernoldus noster in *Chronico*, cujus etiam ad sedem suam reditum ann. 1089; obitum vero ad ann. 1090, mense Maio narrat. Unde epistola nonnisi alterutro horum annorum scripta esse potuit, ubi Metis iterum erat hic episcopus. S. Gebehardi Salisburgensis archiepiscopi ad eundem Hermannum epistolam pro Gregorio VII contra ejusdem temporis schismaticos primum edidit Gretserus, *Opp.* t. VI, p. 434.

EPISTOLA III.

AD PAULINUM.

Charissimo fratri PAULINO BERNALDUS solo nomine presbyter, non moribus, bonum indeficiens, quod est Christus.

I. Quæstionem, frater charissime, quam a me exsolvendam expetis, multum vires nostras excedit, quam etsi competenter explicare nossem, otium tamen librorum ad hoc exsequendum habere deberem: nec de hac causa aliquid præpropere scribere vellem, quod non ex auctoritate SS. Patrum irrefragabiliter probare possem. Sed tu omnis moræ impatiens ab exactione non desistis: unde et me pro tuo amore nimium festinare cogis. Dicam tamen ad præsens, ut possum, salva diligentiori inquisitione in aliud tempus, et hoc quidem eo pacto, ut et tu interim quæras, et si quid inveneris, mihi intimare non graveris.

II. In primis igitur volo scias, B. Augustinum in libro *Retractionum* (*lib. II, cap. 38*) asserere, se non quinque libros *De fide et operibus*, sed unum

(1091) Quodnam fuerit Paulini adductum ex Augustino testimonium, haud invenio; nec enim quidquam contra Simoniacos scripsit S. doctor: unde

B tantum composuisse, quem ita dicit incipere: *Quibusdam videtur*. Unde illud tuum de Simoniacis testimonium non nobis satisfacere poterit, si (sit) ex alio libro B. Augustini *De fide et operibus* prætitulato excerptum (1091). Incredibile enim videtur, Augustinum alium librum *De fide et operibus* composuisse, nisi cujus mentionem facit in *Retractione*. Præterea ipsum testimonium, si bene recolo, venditionem vel emptionem ecclesiasticarum rerum dicit esse Simoniacam: quod nimis laxum videtur, cum et legitimas venditiones et emptiones earum rerum inclusisse videatur. Quapropter id ipsum B. Augustino ascribere non præsumo. Nec hoc dictum ita recipias, quasi ego tuæ præjudicem opinioni, imo a te volo certius inde doceri.

III. Est autem tua quæstio, si vendere vel ecclesias sit Simoniacum? Unde tibi ita respondere possum, quia apud antiquos non ita, ut modo, presbyteri ecclesias jamdudum ordinati acquirere consueverunt, sed in ipsa ordinatione acceperunt. Nam SS. Patres in Chalcedonensi concilio (*act. 15*, etiam Bernaldus perplexus hærebat, qui nihil tale in suo exemplari reperit.